

AVRUPA BİRLİĞİ GENİŞLEMESİNİN TEORİZASYONU: ORTA VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Adviye Damla ÜNLÜ*

Özet

Sosyal Bilimler alanında gerçeğin tek bir gelenek, tek bir teori ile bütüncül bir biçimde açıklanabilmesi oldukça güçtür. Araştırmacılar tarafından ele alınan olgu, birçok farklı teori ile değerlendirilir, elde edilen sonuçlar karşılaştırılır, ulaşılan bulgular olgunun hangi açılardan ele alındığına bağlı olarak açıklama gücü en yüksek olan teorinin belirlenmesini sağlar. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile genişlemesinin neorealizm ve sistemik inşacılık teorileri ile analizini yapmaktır. Çalışmanın sonucunda, teoriler arasındaki farklılıklar temel alınarak, söz konusu teorilerin genişleme olgusunu açıklayıcı gücü değerlendirilmekte, Avrupa Birliği'nin genişleme politikasına ilişkin teorik bir çerçeve çizilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Genişleme, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, Neorealizm, Sistemik İnşacılık.

THEORIZATION OF EUROPEAN UNION ENLARGEMENT: THE CASE OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

Abstract

It is very difficult to describe a fact in an integrated manner by a single theory, a single tradition in Social Sciences field. Facts tackled by researchers are considered within different theories, results acquired are compared, the reached findings determine which theory has the highest explanatory power depending on the point of view from which facts are tackled. From this point of view, the aim of this study is to analyze the enlargement of the European Union throughout the Central and Eastern European Countries within the theories of neorealism and systemic constructivism. Grounding on the differences between the theories, aforementioned theories' explanatory power upon the enlargement phenomenon are considered, theoretical framework with regard to the EU's enlargement policy is drawn.

Keywords: European Union, Enlargement, Eastern and Central European Countries, Neorealism, Systemic Constructivism.

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi, damla.unlu@istanbul.edu.tr.

Giriş

Neorealizm ve sistemik inşacılık teorileri temel analiz birimleri olarak devletleri ele alan ve uluslararası yapıya vurgu yapan teorilerdir. Teoriler arasındaki ortak noktalar Avrupa Birliği'nin (AB) Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) ile genişleme sürecinin analizinde ele alınmalarının temel sebebidir. AB'nin ODAÜ genişlemesini Soğuk Savaş dönemindeki devletler sistemi ve uluslararası yapı göz ardı ederek analiz etmek oldukça zordur. Bunun yanı sıra hem Avrupa Birliği'nin genişleme süreçlerinin tarihsel analizi hem de resmi genişleme prosedürü, genişleme politikasının üye devletler tekelinde olduğunu yansıtmaktadır. Bu açılarından Avrupa Birliği genişleme politikası, yapıya ve devletlerin söz konusu yapı içerisindeki maddi/maddi olmayan çıkarlarına, eylemlerine ve/veya kimliklerine öncelik veren teoriler ile analiz edilmektedir.

Neorealizm, uluslararası sistemin analizinde devletleri temel analiz birimi olarak ele almaktadır. “Piyasanın durumu incelenirken firmaların içine, firma yöneticilerine bakılmadığı gibi uluslararası sistem incelenirken de devletlerin iç politikalarına, devlet yöneticilerine bakılmamalıdır” (Waltz, 1979: 94). Bunun yanı sıra devletler işlevsel olarak aynı ve rasyonel aktörlerdir. “Uluslararası sistemde devletler arasındaki farklar işlevleri ile değil güç ve yetenekleri ile ilgilidir (Waltz, 1979: 96).” Uluslararası sistemin yapısı bir hükümet, merkez otorite veya bir hukuk düzeninin bulunmaması anlamına gelen anarşi olarak tanımlanmaktadır (Donnelly, 2012: 620). Uluslararası sistemde devletin işlevleri ve sistemin anarşi özelliği sabittir. Bu durumda devletlerin eylemlerinin belirleyicisi devletler sistemindeki güç dağılımıdır. Devletler için kendi kazançlarının miktarı ve niteliği güvenliklerini sağlamak için yeterli değildir, diğer devletlerin kazançları ve söz konusu kazançların askeri ve ekonomik yeteneklerine olan katkısı devletler için bir tehdit haline gelmektedir (Waltz, 1979: 105). Uluslararası sistemin anarşik yapısının oluşturduğu güvensizlik ortamı devletler arasında savaş ve çatışmalara neden olmaktadır (Hyde-Price, 2006: 220). Devletler, anarşik yapıda nasıl hayatta kalacaklarına (*survival*) yönelik stratejik olarak düşünmektedirler (Mearsheimer, 2001: 39). Devletler hayatta kalma amaçlarına yönelik, güçlü devletin karşısında yer alarak muhtemel riski azaltmak için dengeleme (*balancing*) veya güçlü devletlerin yanında yer alarak kazancını arttırmak ve muhtemel kayıplarını azaltmak için arkasına takılma (*bandwagoning*) gibi stratejiler uygulamaktadırlar (Donnelly, 2005: 35-36).

Neorealizm gibi devletleri temel analiz birimi olarak ele alan ve uluslararası yapıya vurgu yapan bir diğer önemli teori sistemik inşacılıktır. Ancak sistemik inşacılık, uluslararası sistemin yapısının maddi olduğu kadar sosyal olduğu, sosyal yapıların ve aktörlerin birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettikleri, maddi olmayan yapıların aktörlerin kimliklerini, kimliklerinin çıkarlarını ve çıkarlarının da eylemlerini belirlediği, aktörlerin tam anlamı ile rasyonel olmadıkları ve aktörlerin eylemlerinin uygunluk mantığına göre şekillendikleri gibi neorealizmden farklı argümanlara sahiptir. Neorealizmde uluslararası sistemin anarşi özelliği sabitken, sistemik inşacılıkta “anarşi boş bir araçtır ve içsel bir mantığı yoktur. Anarşiler sadece onların içine ne koyarsak o yapıların bir bileşeni olarak bir mantık kazanırlar” (Wendt, 1999: 247).

Sistemik inşacılığın en önemli temsilcilerinden Alexander Wendt, anarşinin devletler arasındaki farklı rol ilişkilerine dayanan-düşman, rakip ve dost-en azından üç ayrı kültüre – *Hobbes’çu, Locke’çu ve Kant’çı* – sahip olduğu önerisini getirmektedir (1999: 247). Wendt’e göre anarşi değişmez nitelikte değildir ve birlikte tanımlandığı kültürler arası geçiş mümkündür. Anarşik yapının değişebileceğini öngören Wendt, öngörüsüne devlet kimliklerinin, devletler arası etkileşim sonucunda değişebileceği düşüncesi ile ulaşmaktadır. Bir devletin kendisini nasıl tanımladığı, etkileşim içerisinde olduğu diğer devletlerin onu nasıl tanımladığı ile yakından ilgilidir. Söz konusu süreç kolektif kimlik oluşumu sürecidir. Kimlik oluşumu sistemik inşacılığın temelinde yer alan ve devletlerin çıkar ve eylemlerinin, devletler sisteminin analizi için oldukça önemli bir kavramdır.

1. ODAÜ Genişlemesine Neorealist Bakış

Neorealizm, AB’nin oluşumunu iki kutuplu yapının sağladığı istikrarlı yapıya bağladığı gibi, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve söz konusu yapının dağılması ile birlikte AB üye devletleri arasındaki uzlaşının bozulacağını, varlık amacının ortadan kalkacağını ve nihayetinde AB’nin dağılacağını öngörmüştür. AB’nin genişleme kararı bu noktada önem kazanmaktadır. Soğuk Savaş’ın sona ermesi sonucunda, AB’nin daha önce SSCB’nin uydusu konumunda olan ODAÜ’ler ile genişleme kararı alması neorealist görüşe bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir. Diğer bir yandan da neorealizm çerçevesinde genişleme, üye devletlerin yeni uluslararası düzenden kaynaklanan dış tehditleri önleme aracı olarak ve üye devletlerin bireysel çıkarlarının maksimizasyonunun bir aracı olarak değerlendirilebilmektedir.

1.1. Dış Tehditleri Önleme Aracı Olarak Genişleme

Soğuk Savaş'ın son yıllarında oluşmaya başlayan güç düzeninde, AB'ye yönelik dış tehditler üye devletlerin hayatta kalma stratejilerini belirlemiştir. Artan ABD gücü ve muhtemel Rusya tehdidine karşı dengeleme politikası izlenmiş, Balkanlardaki istikrarsızlığın Birlik içerisine yayılmasının önüne geçilmesi amaçlanmış ve genişleme söz konusu politikaların önemli bir aracı olmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte ABD'nin uluslararası sistemde en güçlü devlet olarak ortaya çıkması birçok neorealistin AB'nin ABD'yi dengelemesi beklentisi içerisine girmesine neden olmuştur (Collard-Wexler, 2006: 425). Söz konusu görüşe göre genişleme sonucunda AB başta ABD olmak üzere Çin ve Hindistan gibi güçler ile rekabet edebilecek bir süper-devlet, büyük güç haline gelecektir.

SSCB'nin halefi olarak görülen Rusya'nın varlığı ise AB üye devletleri için Avrupa'ya yönelik bir başka tehdit olarak algılanmıştır. SSCB'nin dağılması ve uydu devletlerini kaybetmesi ile birlikte devamı niteliğinde kalan Rusya görece zayıf bir güç olmasına rağmen sahip olduğu askeri gücü, doğal kaynakları ve gücünü kullanma potansiyeli ile Avrupa güvenliği için önemli bir tehdit haline gelmiştir (O'Brennan, 2005: 158). Avrupa kıtasında barış ve istikrarın sağlanması ve devamlılığı için Rusya'nın dengelenmesi düşüncesi üye devletler için genişlemenin gerçekleşmesini zorunlu kılmıştır. Genişlemenin gerçekleşmemesi durumunda söz konusu devletlerin hayatta kalma ve güvenliklerini sağlama amaçları ile Rusya'nın etkisi altına girme ve arkasına takılma ihtimali, Rusya'dan kaynaklanan bir tehdit sonucu genişlemenin gerçekleşmesini sağlayan bir etken olmuştur.

SSCB'nin dağılması ile birlikte Balkanlar bölgesinde yaşanan gelişmeler AB'nin Avrupa kıtasının korunmasına yönelik eylemlerde bulunmasını beraberinde getirmiştir. Skålnes'e göre genişleme kararının alınmasında büyük jeopolitik olaylar etkili olmuş, bu olaylar devletlerin genişleme sürecindeki tercih ve politikalarını belirlemiştir. Skålnes, büyük jeopolitik olaylar olarak Yugoslavya ve Kosova krizlerini ele alarak, genişlemeye yönelik önemli kararların alınmasında bu krizlerin etkili olduğunu savunmaktadır (2005: 213-235). Balkanlardaki istikrarsızlığın AB içerisine yayılması ihtimali, Birlik üyesi devletlerin genişlemeyi istikrarsızlığı önlemenin bir aracı olarak kullanmalarına sebep olmuştur.

1.2. Bireysel Devlet Çıkarlarının Maksimizasyonu Aracı Olarak Genişleme

Berlin Duvarı'nın çöküşüne dek Doğu ve Batı Avrupa arasında Soğuk Savaş nedeniyle oluşmuş, keskin çizgilerle belirlenmiş jeopolitik bölünme var olmuştur (Friis ve Murphy, 1999: 218). Söz konusu sınırların belirsizleşmesi ile birlikte ODAÜ'lerde yaşanan ve yaşanması muhtemel olan istikrarsızlığın Batı Avrupa'ya yayılacağı ve kıtada istikrarsızlığa sebep olacağı düşünülmüştür. ODAÜ'ler ile genişlemenin gerçekleşmesi ile bu tehditlere karşı güvenliğin sağlanabileceği düşüncesi hâkim olmuştur. Bu noktada üye devletlerin güvenliklerine yönelik çıkarları ile genişlemeye yaklaşımlarının analizi için devletlerin coğrafi konumları önemli bir göstergedir. “Yunanistan ve İtalya haricinde ODAÜ'ler ile sınırları olan ülkeler genişlemeyi desteklemiş, İngiltere dışında daha uzak olan ülkeler ise genişlemeye olumsuz yaklaşmışlardır” (Schimmelfennig, 2005: 144).

Üye devletlerin genişlemeye yönelik destek ve tepkilerinin bir diğer belirleyicisi Birlik içerisinde oluşacak yeni güç dağılımı olmuştur. Fransa'nın genişlemeye verdiği tepki, Birlik içerisindeki yeni güç dağılımının kendisi için oluşturacağı güvenlik tehdidinden kaynaklanmıştır. Almanya'nın birleşmesi Birlik içerisindeki güç dağılımında değişikliğe sebep olmuştur. Söz konusu yapısal değişiklik ve yeni güç dağılımı, 1945'ten sonra kurulan Almanya-Fransa ittifakının istikrarının bozulacağı düşüncesinin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Neorealizmin argümanlarına göre büyük bir güç diğer tüm güçleri potansiyel düşman olarak algılamaktadır. Genişleme, Almanya ve Fransa gibi büyük Avrupa güçleri arasındaki ilişkinin geleceğini belirleyecek bir durum haline gelmiştir.

Almanya'nın birleşmesinin Fransa gibi diğer güçlü üye devletler üzerinde oluşturduğu endişenin yanı sıra ODAÜ'lere coğrafi olarak yakın bir konumda bulunan ve söz konusu ülkeler ile tarihsel ve ekonomik bağları bulunan Almanya'nın ODAÜ'ler ile genişlemenin gerçekleşmesi durumunda daha da güçleneceği endişesi de oluşmuştur. AB'nin ODAÜ'leri içine alacak şekilde genişlemesi ve zamanla tüm devletlerin daha fazla refah elde etmeleri durumunda, Almanya tüm devletler içerisinde mevcut olan güçlü durumunu daha da ileri götürerek, işbirliğinden en fazla kazanç elde eden ülke olacaktır. Fransa ve SSCB gibi ülkeler de bu durumundan çok daha fazla endişe duyacaklardır (Mearsheimer, 1990: 47-48). Genişlemenin gerçekleşmesi ile Almanya'nın diğer devletler için tehdit oluşturmaktan ziyade Avrupa bütünleşmesini desteklemeye devam etmedi neorealizmin argümanlarını yanlışlayan gelişmelerden bir diğeri olmuştur.

2. ODAÜ Genişlemesine Sistemik İnşacı Bakış

Üye devletlerin genişleme sürecindeki tutumları AB içerisindeki kolektif kimlik oluşumu ile yakından ilgilidir. “Genişleme en başından beri Avrupa kimliği ve Avrupa’nın kendini anlaması konularının kalbinde yer almıştır” (Fierke ve Wiener, 2012: 122). William Wallace’a göre “genişlemenin en temel problemi bir Avrupa Devletini tanımlayacak kriterleri bulmak veya Avrupa’nın nerede sona erdiğini belirlemektir” (Sjursen, 2002: 501). Daha sonra kimlerin Avrupalı olduğu ve hangi değerlerin Avrupa’yı tanımladığı kararı verilebilecektir.

2.1. AB Kimliğinin Yansıması Olarak Genişleme

İnşacılar göre, Avrupa devletlerinin kolektif kimliklerini oluşturan unsurları olmadan genişleme olgusu tam anlamıyla anlaşılammakta ve anlaşılmamalıdır. Avrupa ülkeleri arasında oluşan paylaşılan anlayışı; ortak kültürel gelenekler ile ilgili düşünceler, tarihsel deneyimler ve Batı’nın anayasal ve siyasi ilkeleri gibi unsurlar oluşturmaktadır. Diğer bir görüşe göre ise Avrupa’nın kolektif kimlik inşası yalnızca ortak tarihsel ve dinsel deneyimlere değil bunun yanı sıra Avrupa’nın ‘öteki’nin temsiline dayanmaktadır” (Risse vd., 1999: 154). Avrupa’nın kendisini “öteki” üzerinden tanımlamasında ODAÜ’ler söz konusu ‘öteki’yi temsil etmemiştir. Bu sebeple ODAÜ’lerin komünist rejimden ayrılmalarından sonra yüzlerini Batı’ya çevirmeleri “Avrupa’ya Dönüş” kavramı ile tanımlanmaktadır. İnşacılar, ODAÜ’lerin Avrupa’ya dönüşlerini tarihsel bağlardan kaynaklanan doğal bir katılım hakkı olarak değerlendirmektedir (O’ Brennan, 2006: 159).

Soğuk Savaş döneminde Avrupa Birliği kimliği Avrupa normlarının gelişimini sağlamıştır. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından ise söz konusu normlar, Kopenhag kriterlerinin¹⁶ de gösterdiği üzere komünist rejimden geçişin tanımlayıcı unsurları haline gelmiştir (Manners, 2002: 243). İnşacılık perspektifinden Kopenhag kriterleri Avrupa kimliğinin bir temsili ve Avrupa kimliğini oluşturan norm ve değerlerinin yansıması

¹⁶ 1993 Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesinin “Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile İlişkiler” başlığı altında yer alan, “Aday ülkeler demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan Haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve Birlik içinde piyasa güçleri ve rekabetçi baskı ile baş edebilecek kapasiteyi garanti eden kurumların istikrarını sağlamış olmalıdır. Üyelik, aday ülkenin siyasal, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine katılma da dâhil olmak üzere üyelik yükümlülüğünü üstlenme yeteneğine sahip olmasını da öngörür” ifadeleri, takip eden yıllarda “Kopenhag Kriterleri” olarak anılmıştır (Avrupa Konseyi, 1993).

olarak ele alınmaktadır. Avrupa'nın kolektif kimliğini yansıtan ve Kopenhag kriterleri ile işaret edilen Avrupa siyasi düzeninin anayasal değerleri genişleme sürecinde anahtar unsurlardır.

2.2. Üye Devletlerin Kimliksel ve Kültürel Niteliklerinin Yansıması Olarak Genişleme

Devletler arasında kolektif kimlik oluşumu devletlerin yalnızca birbirlerinin beklentilerini değil birbirlerinin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmaları sonucunu doğurmaktadır. AB üye devletlerinin Birlik içerisindeki kimlik oluşumları benzer bir sonuç doğurmuştur. Almanya ve Fransa'nın Birlik içerisindeki kolektif kimlikleri genişleme politikasında önemli bir yere sahiptir.

Bismarck'ın Prusya liderliğini kaybetmesinden (1890) Nazi Almanya'sının yenilgisine (1945) kadar olan dönemde Avrupa'da "*Mittleuropa*" kavramı etkili olmuştur". *Mittleuropa* kavramı anti-semitizm ve faşizmi yaratmıştır ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet komünizmi tarafından değil milliyetçi sosyalizm tarafından yok edilmiştir (Delanty, 1995: 106). Almanya'nın yayılcı politikalara dayanan geçmişi ve geçmişe yönelik suçluluk duygusu, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde Batı Almanya'nın kimliğinin, Batı Avrupa düzeni içerisinde şekillenmesinin önemli bir nedenidir (Berenskoetter ve Giegerich, 2010: 427). Batı Avrupa devletleri arasındaki etkileşim, işbirliği ve sosyal öğrenme süreci ile oluşan düzen, Almanya'nın çok taraflılık ve bütünleşme kavramları üzerinde bir kimlik geliştirmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte güçlenen Almanya'nın tek taraflı politikalar izleyeceği ve kimlik değişimini tecrübe edebileceği düşünülmüştür. Ancak Almanya, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile gerek Birlik içerisinde gerekse küresel anlamda bir süper güç olma amacına yönelik eylemlerde bulunmamıştır. Almanya Şansölyesi Helmut Schmidt resmi olarak "Avrupa barışının geleceğinin Almanya'nın Fransa ve Polonya ile olan işbirliğine dayandığını" deklare etmiştir (Zaborowski, 2006: 115). Almanya bir taraftan bütünleşmeye verdiği desteği sürdürmüş diğer bir taraftan da tarihsel ve kültürel bağları bulunan ODAÜ'lerin üyeliklerini desteklemiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kimliği AB içerisinde inşa edilen ülkelerden birisi de Fransa'dır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar olan

dönemde Fransa'nın Avrupa ülkelerinin bütünleşmesi ve bunun yanı sıra Avrupa'nın ABD'den otonom olmasının sağlanması gibi bir ideale sahip olduğu bilinmektedir. Avrupacı-Transatlantikçi ayrışmasında Fransa, Avrupacı ülkelerin başında gelmektedir. Soğuk Savaş sonrası Batı Blok'unda ortaya çıkan sorumluluk paylaşımında ABD karşısında ODAÜ'lerin sorumluluğunu üstlenen AB'nin bu sorumluluğunun gereklerini yerine getirmesi Birliğin uluslararası sistemdeki siyasi kimliğinin güçlenmesi anlamına gelecektir. Fransa'nın ulusal çıkarlarından çok Birliği güçlendirme amacı Birliğin tarihsel gelişimi incelendiğinde daha iyi anlaşılabilir.

ODAÜ'ler ile genişlemeye verilen destek düz bir çizgi ile derecelendirilirse çizginin en çok destek veren ülkeleri yansıtan bölümünün ucunda Almanya, en az destek veren ülkeleri yansıtan bölümünün ucunda Fransa yer alacaktır. Genel görüş Fransa'nın genişlemeye karşı olduğu şeklinde olsa da genişleme kararının oybirliği ile alındığı düşünüldüğünde Fransa'nın genişlemeye karşı olmasından çok Fransa'nın genişlemeye en az destek veren ülkelere karşı olduğu tezi daha anlamlı olmaktadır. Fransa daha önce İngiltere'nin üyeliğini iki kez veto etmiş bir ülke olarak bir kez daha genişleme kararının alınmamasını sağlama hakkına sahipken genişlemeye onay vermesi Fransa'nın genişlemeye karşı olmadığı görüşünü kuvvetlendirmektedir. Fransa'nın genişlemenin gerçekleşmesi için kurumsal reform yapılmasını bir ön koşul olarak öne sürmesi de Fransa'nın genişlemeyi engelleme girişimi olarak değerlendirilmektedir. Florence Deloche'ye göre ise kurumsal reformun Fransa'nın ulusal ekonomik ve siyasi çıkarlarına maliyeti fazla olacaktır (Sjursen ve Romsloe, 2006: 143). Kurucu ülkelerinden birisi olduğu AB'yi ve uzun bir zaman diliminde oluşan AB değer ve normlarını korumak Fransa'nın önceliklerinden olmuştur. Almanya ve Fransa, genişleme sürecinde farklı motivasyonlarla olsa da aynı yönde karar vermişlerdir. Genişleme, ülkelerin bireysel çıkarlarından ziyade Avrupa kimliğinin korunmasını da içeren Avrupa çıkarlarını koruma yönünde karar alınan bir politika alanı olarak ön plana çıkmıştır.

Sonuç

Neorealizmin anarşik yapıda devletlerden beklediği, verili olarak kabul edilen kendi çıkarlarına göre hareket etmeleridir. Anarşik yapı devletlerin çıkarlarını belli bir kalıp dâhilinde belirlemektedir. Bu kalıp devletlerin otomatik olarak güvenliklerini sağlamaya,

görelî kazançlarını arttırmaya ve kendi kendine yardım sisteminde hayatta kalmaya yönelik eylemlerde bulunmasına neden olmaktadır. Genişleme, Avrupa devletlerine yönelik dış tehditleri önlemenin bir aracı olarak tanımlandığında üye devletlerin bu yönde eylemlerde bulunması anlam kazanmaktadır. Ancak diğeri bir açıdan genişleme Birlik için yeni dış tehditlerin oluşmasına sebep olmuştur. Rusya'nın dışarıda kalması, Birlik içerisine giren ODAÜ'lerin ABD yanlısı askeri ve siyasi politikalar izlemeleri söz konusu tehditlerin başında gelmektedir. Neorealizm yeni dış tehditlerin oluşumuna rağmen neden genişleme kararının alındığına yönelik bir analize yeterli açıklamayı getirememektedir. Bu noktada devletlerin bireysel çıkarları genişlemenin neorealist bakış açısı ile analizi için incelenmiştir.

Neorealizme göre rasyonel olan aktörler, eylemleri ile kendi çıkarlarını sağlamayı ve diğeri aktörlerle ilişkilerinde pozisyonlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadırlar (Piedrafita ve Torreblanca, 2004: 3) Genişleme kararının oy birliği ile alındığı düşünülürken AB üye devletlerinin tümünün sonuç mantığına uygun olarak eylemlerde bulduklarını söylemek mümkün gözükmemektedir. Almanya'nın genişleme ile birlikte güçlenmesi ihtimali diğeri devletlerin genişlemeye engel olacak şekilde eylemlerde bulunmalarını gerektirmiştir. Ancak devletler bu yönde eylemlerde bulunmamıştır ve genişleme, oybirliği ile alınan karar sonucu gerçekleşmiştir. Genişleme kararının alındığı süreçte genişlemeye verilen destek ve olumsuz tepki ile neorealizmin temel argümanları uyumludur. Ancak genişlemeden olumsuz etkilenmesi muhtemel ve kararın alındığı süreçte olumsuz tepki veren ülkelerin genişleme kararını onaylaması noktasında neorealizmin argümanları ile bir açıklama oluşturulamamaktadır.

ODAÜ'lere yönelik genişleme kararı resmi olarak 1993 Kopenhag Zirvesi'nde alınmıştır. Ancak SSCB'nin dağılmasından 1993 Kopenhag Zirvesine kadar olan sürede genişlemenin sinyalleri resmi olmasa da verilmiştir. Bu durum inşacılığın argümanlarını destekler niteliktedir. Genişleme kararı, çıkarlarını maksimize etmek isteyen devletlerin pazarlıkları sonucunda bir anda alınmamıştır, karar hep aynı sonu işaret eden bir sürecin sonunda resmi olarak açıklanmıştır. Tarihsel süreçte oluşan kültürel unsurlara, değerlere ve normlara dayalı "Avrupalı" kimliği çıkarları belirlemiştir. Bunun yanı sıra üye devletlerin kolektif kimlikleri Avrupa bütünleşmesine ve birbirlerine karşı olan sorumluluklarını belirlemiş ve genişlemenin gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

AB'nin ODAÜ genişlemesi, uluslararası yapıya vurgu yapan ve devlet-merkezli olan iki önemli uluslararası ilişkiler teorisiyle değerlendirildiğinde iki teorinin de genişleme kararının alınmasına yönelik devlet tercihlerine ışık tutan açıklamaları olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ulaşılan sonuç teorilerin ortak noktalarının genişleme politikasının teorizasyonu için güçlü bir çerçeve çizdiği, teorilerin farklılıklarının ise genişleme politikasına hangi açılardan bakıldığına yönelik açıklamalar getirdikleri olmuştur. Gerçeğe ulaşmak, söz konusu karşılaştırmaların ve bakış açılarının çoğaltılması ile birlikte mümkün gözükmektedir. Bununla birlikte genişleme politikası özelinde gerçeğe ulaşıldığında genişleme politikası içerisindeki üye devletler ve aday devletler öngörülebilir ve tutarlı bir sistem içerisinde etkileşim halinde olabileceklerdir.

Kaynakça

Berenskoetter, F. ve Giegerich, B., (2010). "From NATO to ESDP: A Social Constructivist Analysis of German Strategic Adjustment After the End of the Cold War", *Security Studies*, 19(3), 407-452.

Collard-Wexler, S., (2006). "Integration Under Anarchy: Neorealism and the European Union", *European Journal of International Relations*, 12(3), 397-431.

Delanty, G., (1995). *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*. New York: St. Martin's Press.

Donnelly, J., (2005). "Realism", Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit ve Jacqui True, (der.) içinde, New York: Palgrave, 29-55.

Donnelly, J., (2012). "The Elements of the Structures of International Systems". *International Organization*, 66(4), 609-643.

European Council Presidency Conclusions, (1993). http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/PRESIDENCY-CONCLUSIONS_-COPENHAGEN-EUROPEAN-COUNCIL_-21-AND-22-JUNE-1993/, 16.12.2016.

Fierke, K. M. ve Wiener, A., (2012). “Constructing Institutional Interests: EU and NATO Enlargement”, Thomas Christiansen, Knud Erik Jorgensen ve Antje Wiener, (der.) içinde, Londra: SAGE Publications, 121-140.

Friis, L.ve Murphy, A., (1999). “The European Union and Central and Eastern Europe: Governance and Boundaries”, *Journal of Common Market Studies*, 37(2), 211-232.

Hyde-Price, A., (2006). “‘Normative’ Power Europe: A Realist Critique”, *Journal of European Public Policy*, 13(2), 217-234.

Manners, I., (2002). “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235-258.

Mearsheimer, J., (1990). “Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War”, *International Security*, 15(1), 5-56.

Mearsheimer, J., (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W. W. Norton & Company.

O’Brennan, J., (2005). “Bringing Jeopolitics Back in: Exploring the Security Dimension of the 2004 Eastern Enlargement of the European Union”, *Cambridge Review of International Affairs*, 19(1), 155-169.

O’Brennan, J., (2006). *The Eastern Enlargement of the European Union*. Oxon: Routledge.

Piedrafita, S. ve Torreblanca, J. I., (2004). “The Three Logics of EU Enlargement: Interests, Identities and Arguments”, *WP N51 Real Instituto Elcano*, 1-21.

Risse, T., Engelmann-Martin, D., Knopf, H. J. ve Roscher, K., (1999). “To Euro or Not to Euro? The EMU and Identity Politics in the European Union”, *European Journal of International Relations*, 5(2), 147-187.

Schimmelfennig, F., (2005). “The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action and the Eastern Enlargement of the European Union”, Frank Schimmelfennig ve Ulrich Sedelmeier, (der.) içinde, Londra: Routledge, 142-171.

Sjursen, H., (2002). “Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU’s Enlargement Policy”, *Journal of Common Market Studies*, 40(3), 491-513.

Sjursen, H. ve Romsloe, B., (2006). “Protecting the Idea of Europe: France and Enlargement”, Helen Sjursen, (der.) içinde, Oxon: Routledge, 142-165.

Skålnes, L., (2005). “Geopolitics and the Eastern Enlargement of the European Union”, Frank Schimmelfennig ve Ulrich Sedelmeier, (der.) içinde, London: Routledge, 213-235.

Smith, S., (2000). “Wendt’s World”, *Review of International Studies*, 26(1), 151-163.

Waltz, K., (1979). *Theory of International Politics*, Reading: Addison-Wesley Publishing Company.

Wendt, A., (1999). *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Zaborowski, M., (2006). “More than simply Expanding Markets: Germany and EU Enlargement”, Helen Sjursen, (der.) içinde, Oxon: Routledge, 104-121.